

Apunts sobre la Phillips Exeter Academy Library

Daniel Gil Solés

RESUM: *Es comenten els textos que l'arquitecte Louis I. Kahn escrigué sobre el seu projecte per a la biblioteca de la Phillips Exeter Academy, a Exeter (Anglaterra). Kahn hi reflexiona sobre la forma i les característiques ideals que ha de tenir l'edifici d'una biblioteca, amb zones diferenciades segons la funció: exhibició de materials, relació entre els usuaris i relació entre aquests i els materials (ús i lectura). S'esmenta la influència que sobre aquesta concepció ha pogut tenir el projecte de biblioteca d'Étienne-Louis Boullée, arquitecte del segle XVIII.*

MOTS CLAU: edificis de biblioteques; biblioteques universitàries; Kahn, Louis I.; Phillips Exeter Academy Library; Regne Unit.

L'any 1966, Louis I. Kahn (1901-1974) rep l'encàrrec de la construcció per a l'Exeter Academy¹ —un internat de nois— de la biblioteca² i d'un menjador adjacent. Amb aquesta biblioteca, Kahn culmina la seva recerca personal per cercar la «forma» (iniciada de manera radicalment diferent amb la Washington University Library) de les biblioteques, i ho fa amb un comentari:

«Veig la biblioteca com un lloc on el bibliotecari pugui exhibir els llibres, oberts a propòsit per pàgines selectes per seduir els lectors. Hi hauria d'haver un lloc amb grans taules sobre les quals el bibliotecari pogués posar els llibres i els lectors poguessin prendre el llibre i dur-lo a la llum.»³

1. <<http://www.exeter.edu/>> [Consulta: 15/02/2006]

2. La pàgina web de la biblioteca és: <<http://library.exeter.edu/index.html>>. [Consulta: 15/02/2006]

3. Peter Kohane, «La búsqueda de la «forma» de Louis I. Kahn: ámbitos públicos y privados en las bibliotecas de la Washington University y la Phillips Exeter Academy», *Kahn: libraries = bibliotecas* (Barcelona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, DL 1989), p. 99. Citat originalment a Lobell, *Wenn silence and light*, p. 100.

Daniel Gil Solés. Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Demarcació de l'Ebre (Tortosa).
Biblioteca. <dgilso@gmail.com>

Rebut el 17 de febrer de 2006.

Amb aquest fragment podem definir ja tres espais: un per a l'exhibició dels llibres com a objectes; un segon que serveixi de reunió col·lectiva on els usuaris puguin trobar-se amb els llibres, i, finalment, un tercer espai on els lectors mantinguin una relació «privada» i íntima amb el llibre i la llum. Trobem encara un segon comentari del propi Kahn, en què clarifica i marca les línies d'aquests tres espais:

«Exeter va començar a la perifèria, on es troba la llum. Jo sentia que la sala de lectura havia de situar-se on una persona pogués estar sola prop d'una finestra i que devia ser una espècie de gabinet privat, una mena de lloc descobert entre els plecs de la construcció. Vaig fer l'exterior de l'edifici com un cercle de maó, independent dels llibres. L'interior, el vaig fer com un cercle de formigó on es guardessin els llibres, apartats de la llum. L'àrea central és el resultat d'aquests dos cercles contigus; només a l'entrada són visibles els llibres a través de grans obertures circulars. Així, hom sent que l'edifici posseeix la invitació dels llibres»⁴

Efectivament, l'àrea central com a culminació de la resta d'espais. Els espais, la «forma» dels espais ja prenen forma física, maduren tant en la ment de l'arquitecte com en la futura representació material en l'edifici de la biblioteca, cohesionada com a conjunt únic i acabat: la rotunditat de l'entrada com a aparador dels llibres allà continguts, que convida a entrar-hi, però que, al mateix temps, esdevé un espai de reunió i de trobada, alhora que de meditació i reflexió, de pausa. La fredor efectiva, obscura de l'interior fet de formigó. I finalment la claredat, l'espai amable exterior, la calidesa del maó. Tres àmbits (tres formes) ben diferenciats, separats segons l'ús i la funció que tindran dins de l'edifici i amb materials específics per a cada un d'ells. El material i la forma s'interrelacionen i es fusionen. L'un segurament no podria existir sense l'altre. Per completar els espais de l'edifici, trobem a les cantonades quatre zones auxiliars per a les comunicacions verticals, la ventilació, serveis, etc.⁵

Per a Kahn, però, no només era important la «forma» de l'edifici. També ho era la seva forma exterior, fins a esdevenir ja una primerenca invitació a l'alumnat a entrar-hi i a gaudir-ne. Per dir-ho d'alguna manera, la seva relació de conjunt amb el seu entorn més immediat. En el projecte de l'Exeter, per a Kahn, aquest fou un aspecte també a tenir present. Ell mateix escriu:

«A Exeter no vaig intentar fer res que sobresortís. Vaig mostrar el meu respecte als edificis del meu voltant, triant el maó per entonar-hi»

4. *Ibíd*, p. 99. Originalment a: «The mind of Louis I. Kahn», *Architectural form*, no. 137 (july-august 1972), p. 77.

5. *Ibíd*, p. 101.

Exterior de l'Exeter Library

http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/fmart/fa267/kahn/kahnlib1.jpg [Consulta: 15/02/2006]

«Les biblioteques de totes les facultats universitàries se senten a gust a l'entrada d'una placeta a la qual tenen accés tots els estudiants, com un lloc que els convida permanentment. Les placetes d'entrada i els jardins i viaranys que les uneixen formen una arquitectura de connexió»⁶

ELS TRES ESPAIS

L'espai central és un petit compendi d'ordre i lògica geomètrica, aspectes que Kahn apreciava especialment i que agafà directament de l'arquitectura renaixentista, en què els edificis eren una representació a petita escala de quelcom diví, harmònic i perfecte.⁷ Això ho aplicà a les línies de l'Exeter, ja que per a Kahn les biblioteques eren una tipologia superior d'edificis, una mena de porta d'accés a un estadi superior gràcies als llibres i, en conseqüència, a

6. *Ibíd.*, p. 103-105. Originalment a: Louis I. Kahn, «Room, window and sun», *Canadian architect*, no. 18 (june 1973), p. 53.

7. *Ibíd.*, p. 109. L'any 1956, arran d'una conversa amb Colin Rowe, aquest envià a Kahn l'estudi *Architectural principles in the age of humanism*, de Rudolph Wittkower. La seva lectura, per a Kahn, fou decisiva.

L'espai central, amb els gran cercles simbòlics que deixen veure els llibres i que conviden a entrar-hi
<http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/fnart/fa267/kahn/kahnlib2.jpg>
[Consulta: 15/02/2006]

la seva lectura. Així, el vestíbul d'accés i la zona interior, el contenidor dels llibres —visibles des de l'escala— havien de representar simbòlicament aquesta ascensió cultural.

En segon lloc, l'espai interior, el contenidor dels llibres, és potser l'espai menys tractat i amb menys càrrega simbòlica. Segurament per a Kahn representava només una transició momentània, una zona de pas obligat per obtenir els llibres i portar-los a la zona de lectura. L'element prosaic que significa el formigó, i la seva simplicitat, ajuden a aquesta concepció.

Sortint d'aquesta transició que representa la zona interior, els usuaris, ja amb els llibres triats, surten a la «llum» que representa la zona exterior de la biblioteca, una zona amable, saturada d'il·luminació en forma de galeries a doble alçada, aprofitant i fent-se seva la pell i els plecs de l'edifici. Ambdues zones, la interior i aquesta de lectura, estaven separades per un dels arcs de què hem parlat més amunt, així com per les lleixes amb els llibres. Aquests dos elements constitueixen una barrera natural entre la tranquil·litat i l'assossegament de la zona exterior —la zona de lectura— i la zona interior —de més bullici i informal. A més, aquesta barrera trenca amb un dels pre-

ceptes més reclamats des del món de la biblioteconomia: poder controlar visualment tota la biblioteca des del punt principal d'atenció al públic. Se'n diu *panopticisme* i a l'Exeter no existeix; Kahn va voler separar-ho: donava molta importància a la necessària tranquil·litat de l'acte de lectura —i a la concentració que requereix— i cap mirada aliena o inquisidora s'hi havia d'interposar.

Un dels elements més importants de la zona de lectura és el que Kahn anomena *gabinets*, en la concepció dels quals hi posà especial atenció. Segons les seves pròpies paraules:

«El gabinet es l'habitació dintre de l'habitació... Vaig fer el gabinet associat a la llum. Té la seva pròpia finestra perquè hom pugui regular la seva intimitat i la quantitat de llum que vulgui»⁸

LA MÉS GRAN INFLUÈNCIA

Per acabar, voldria fer esment de la que, en la meua opinió, fou la influència més gran que tingué Kahn a l'hora de projectar l'Exeter Library. Una influència plena de senzillesa i simplicitat, universal i eterna, sense artificis. Es tracta d'Étienne-Louis Boullée i la seva biblioteca. L'any 1968 Kahn escrigué:⁹

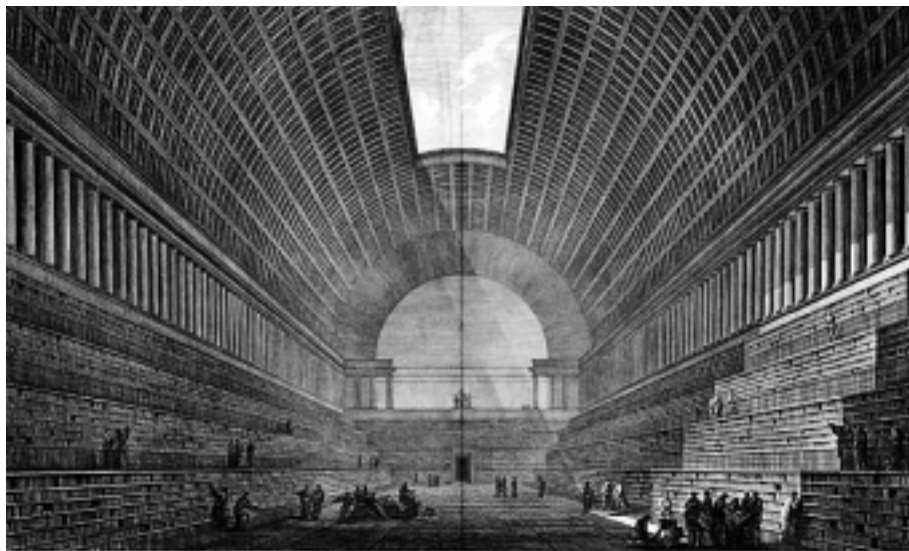
«Hi ha una il·lustració de la biblioteca en què no figuren taules. És una gran habitació imperialista on s'hi veu persones donant llibres des de dalt a persones que són més a baix. No hi ha taules per llegir, simplement la sensació d'allò que hauria de ser una biblioteca: hom entra a la sala i allí són tots els llibres.»¹⁰

Penso que aquestes línies finals reflecteixen una idea transcendental: la de l'accés. La senzillesa que traspua és gran. Kahn —i Boullée ja al segle XIX— imaginin —i reclamen— unes biblioteques més obertes, més fàcils i amb menys artificis. Kahn ho féu posant èmfasi en la «invitació» del propi edifici a entrar-hi, en la potenciació dels usos ja des de l'exterior; Boullée pensà una biblioteca neta, quasi minimalista, on s'estableix una relació directa i intransferible entre els llibres i els usuaris. Crec que, en bona mesura, els seus somnis s'han acomplert.

8. *Ibid.*, p. 117. Citat a: Wurman, *What will be*, p. 179.

9. Escriu aquestes línies com a pròleg d'una exposició sobre els projectes de Boullée. Louis I. Kahn, «Twelve lines», *Visionary architects: Boullée, Ledoux, Lequeu* (Houston: University of St. Thomas, 1968), p. 5.

10. *Ibid.*, p. 107. Citat a: Wurman, *What will be*, p. 182.

**Vista interior de la nova sala projectada per a l'ampliació de la Bibliothèque du Roi,
per Étienne-Louis Boullée (1728-1799)**
<<http://expositions.bnf.fr/boullée/images/expo/4/123zd.jpg>>